

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ КОМПЕТЕНТІСНОЇ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Випуск 10

Кривий Ріг – 2017

Література

1. Байбара Т.М. Компетентісний підхід в початковій освіті: теоретичні засади / Т.М. Байбара // Початкова школа. – 2010. – №8. – С. 15-17.
2. Козак Т.П. Урок математики з використанням інноваційних технологій / Т.П. Козак // Початкове навчання та виховання. – 2006. – №6. – С. 12-14.
3. Кривлюк О.П. Використання комп'ютера на уроках математики в початковій школі / О.П. Кривлюк // Комп'ютер в школі та сім'ї. – 2014. – №4. – С. 32-33.
4. Онопрієнко О.В. Предметна математична компетентність як дидактична категорія / О.В. Онопрієнко // Початкова школа. – 2010. – №11. – С. 6-8.
5. Сухарева Л.С. Сучасний урок у початковій школі. Нестандартні уроки математики у 1-4 класах / Л.С. Сухарева. – Х.: Основа, 2005. – 192 с.

ФОРМИ І МЕТОДИ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «ПРИРОДОЗНАВСТВО»

І. Г. Любар, Л. О. Хозяйнон

Освіта в Україні з кожним роком вдосконалюється. Зміст навчання інтегрованого курсу «Природознавство» спрямовує вчителя початкових класів на формування в учнів системи природничих уявлень і понять.

Як зазначено в чинній навчальній програмі, метою предмету «Природознавство» в початковій школі є формування природознавчої компетентності школярів шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про неживу та живу природу, основ екологічних знань, опанування способами навчально-пізнавальної і природоохоронної діяльності, формування ціннісного ставлення до природи та людини.

Стандарт початкової освіти передбачає організацію освітнього процесу із застосуванням діяльнісного підходу на інтегровано-предметній основі та з переважанням ігрових методів першому циклі (1–2 кл.) та інтегровано-предметній основі у другому циклі (3–4 кл.).

У процесі навчання природознавства учні початкових класів пізнають закономірності та закони природи, набувають уміння спостерігати, встановлювати елементарні зв'язки та залежності в природі, а також відчувати радість від взаємодії та спілкування з живими істотами.

У програмі «Природознавство» для учнів 1-4 класів загальноосвітніх шкіл вчителям рекомендуються такі дослідницько-пошукові методи навчання: проведення уроків-екскурсій, спостережень, дослідів на уроках та застосування проектної діяльності. Проектна діяльність, яка стимулює пізнавальний інтерес, розвиває творче мислення та пізнання, є найкращим засобом самостійної діяльності учнів початкових класів.

Слово «проект» по-латині означає «кинутий вперед»: це план, задум, влаштування, заснування будь-чого тощо. У процесі використання проектної діяльності на уроках природознавства формуються міжпредметні зв'язки. Тематика проєктів різноманітна, до того ж вона може бути запропонована та розроблена вчителем. Так, наприклад, навчальний проєкт у 1 класі на тему «Як живуть мурахи».

План

1. Загальні відомості про мурах.
2. Будова мурашника.
3. Населення мурашника.
4. Спостереження і досліди.
5. Значення мурахів для людини і природи.

1. Ці тваринки у наш час досить різноманітні, разом з тим вони і схожі між собою. Живуть повсюдно, але їх в основному називають лісовими тваринами. Найвідомішими і найпоширенішими у наших лісах (Криворіжжя) є руді мурахи.

2. У лісі часто можна побачити купи листя і ґрунту, це звичайна деталь лісу. Спостереження показали, що це не просто купа, а ціле «місто» з вулицями, поверхами, де живуть мурахи. Як зазначають дослідники, роботи в такому будинку ведуться за якимось особливим, відомим тільки мурахам, дуже придуманим раціональним проектом.

3. Життя мурах чимось нагадує життя бджіл. Живе багато особин, кожна з яких виконує свої обов'язки. Серед них є «солдати», які захищають мурашник від нападу чужих мурах. Є особини, які доглядають за яйцями, личинками. Також є мурахи, які тільки доставляють їжу. На відміну від бджіл, у мурахів буває по декілька самок – особин, які відкладають яйця.

4. Завдання для спостережень:

Спостерігати за тим, куди і чому рухаються мурахи великими колоніями. Чи рухаються мурахи по деревах? Якщо покласти на дорогу щось солодке, кусочок м'яса чи мертву гусинь, як мурахи до цього поставляться?

5. Мурахи корисні тварини тим, що вони знищують шкідників лісу, разом з дощовими червами беруть участь в ґрунторихлінні. Цих тварин слід охороняти, не руйнувати їх кучі-домівки.

Значним пізнавальним і розвивальним потенціалом є така форма навчальної діяльності, як проведення дослідів. Учні молодших класів повинні оволодіти елементарними дослідницькими вміннями. У природничій освітній галузі визначено мету – «формування наукового мислення». Найбільшою мірою її можна реалізувати, використовуючи досліди. У 1-4 класах є багато таких тем уроків, де необхідно проводити досліди. Навчально-дослідницькі завдання учні виконують фронтально усім класом, але можуть виконувати і самостійно. Доведення правильності в дослідженні – одна з важливих умов розв'язання проблеми і досягнення поставленої мети.

Так, під час вивчення теми «Три стани води» у 2 класі або «Вода – розчинник» слід провести цілу серію навчальних дослідів, щоб накопичити інформацію та встановити закономірності у природі.

Досліди дають змогу простежити весь процес явища у спеціальних умовах, побачити ті ознаки, які зазвичай у природі сприйняти важко або і не можливо. Тут на допомогу можуть прийти і численні спостереження за змінами у живій і неживій природі.

Спостереження – один з основних методів засвоєння основ природознавства. Тому бажано відповідно до тієї чи іншої теми на кожному уроці проводити

спостереження. Це можуть бути і короткочасні спостереження за станом навколишнього середовища і завдання для довготривалих спостережень. Саме спостереження дозволяють дітям формувати чіткі уявлення про об'єкти природи, природні явища, виявляти взаємозв'язки, робити висновки, узагальнення. Учні вчать бачити, чути, помічати зміни в навколишній природі.

Школярі можуть спостерігати і занедбалою повединою людини в природі: сміття в парку, вигоптаний газон, обламані гілки, зірвані і викинуті квіти, негативне і навіть жорстоке ставлення до тварин. Діти самі повинні дійти висновку про неналежну поведінку дорослих чи ровесників і зрозуміти, як самим слід поводитись в довіллі.

Щоб привчити дітей до правильної поведінки в природі та засудити безвідповідальне ставлення до неї, слід проводити уроки-екскурсії. Кожен куточок нашої країни вирізняються чарівною красою, має своєрідні краєвиди, свою історію. Під час проведення екскурсій рекомендуємо застосовувати активні методи навчання, коли учні можуть сприймати довілля безпосередньо різними органами чуттів. Цьому сприяють уроки-екскурсії, що мають велике пізнавальне значення. На таких екскурсіях можна розв'язувати кілька завдань: спостерігати, бачити навколишнє середовище, чути, формувати чіткі уявлення про об'єкти природи. Під час проведення уроків-екскурсій слід передбачати різні завдання для кожного класу: відповідно до виучуваного програмного матеріалу. Починаючи з 1 класу, слід учить дітей правил поведінки на природі, уміти милуватися красою навколишнього середовища, умінням спілкуватися між собою.

У другому класі учні здобувають чіткі уявлення про характерні ознаки пір року: як пори року впливають на живу і неживу природу, як вести спостереження та робити висновки за зміною температури, опадів, хмарності тощо. Як правило, учні під час екскурсій збирають матеріали, відомості для дослідження. Це сприяє активізації їх пізнавальної діяльності, розвитку творчих здібностей дітей на міжпредметній основі. Згодом на уроках праці можна виготовляти поробки з природного матеріалу, колекції, малюнки, стенди чи оформляти альбоми. На уроках малювання діти можуть самостійно малювати те, що побачили під час екскурсій, виражаючи особисте враження. На уроках мови та літератури це може бути написання домашнього твору за особистим враженням. Також під час уроків-екскурсій учні набувають природоохоронного виховання, екологічних знань з життя рослин та тварин, можуть зробити фактичний внесок у збереження природи своєї місцевості.

Вибираючи ті чи інші форми роботи, учителям необхідно враховувати: зміст навчального матеріалу, його складність, особливості пізнавальної діяльності учнів, клас, стиль взаємовідносин, які склалися між учителем і учнями, види контролю.

Література

1. Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах /Т.М. Байбара. – К.: Веселка, 1998. – 214с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon2.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-p](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-p).

3. Навчальні програми для початкової школи (1-4 класи). – К.: Видавничий дім «Освіта», 2016. – С. 1-66.

4. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів і методистів початкового навчання. / О. Я. Савченко. – 2-ге вид., доп. і переробл. – К.: Богданова А.М., 2009. – 226 с.

ІМІТАЦІЙНО-ІГРОВЕ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ

В. А. Підберезна

В умовах нової української школи традиційний підхід до навчання не завжди себе виправдовує, оскільки загальний темп вивчення матеріалу та об'єм знань призначені для засвоєння учнем середнього рівня. Велику кількість знань учні отримують у готовому вигляді через учителя, тобто традиційне навчання не забезпечує належним чином інтенсивного оволодіння системою знань, формування вмінь та навичок, які б сприяли розвитку творчої особистості, створювали умови для повнішого та ефективнішого використання розумових можливостей кожної дитини.

Мета сучасної школи – не просте оволодіння учнями певною сумою знань, а виховання життєво активних, гуманістично спрямованих громадян України, які б у своїй життєдіяльності керувалися національними та світовими загальнолюдськими цінностями.

Сьогодні традиційне навчання поступово витісняється іншими видами, оскільки визначаються інші вимоги до особистості та процесу її розвитку в школі. В умовах сьогодення необхідно від традиційного інформаційно орієнтованого навчання перейти до особистісного. Цьому сприяє імітаційно-ігрове навчання, яке ми розглядаємо як навчання, у процесі якого учні під керівництвом вчителя, виявляючи ініціативу, самодіяльність та змагальність, вступають у активну пізнавальну діяльність в ігровій формі й оволодівають знаннями, вміннями та навичками; імітують ознаки, якості, стани, виявляються здібності, вміння, необхідні для подальшого життєтворення.

Імітаційно-ігрове навчання, на відміну від традиційного, виконує, перш за все, розвиваючу функцію, яка дуже часто домінує над навчальною; відбувається не тільки навчання, а й вплив у цілому на особистість тих, хто приймає участь. Воно спрямоване на розвиток особистості, подолання обмежень, вихід за межі власних можливостей. Таке навчання здатне забезпечити не тільки засвоєння певних наукових знань, але й оволодіння учнем на кожному уроці, а пізніше і самостійне використання отриманих знань на практиці.

Значна кількість досліджень, пов'язаних з розробкою, організацією та проведенням навчальних ігор, свідчить про великі можливості такого виду навчання щодо підвищення ефективності навчально-виховного процесу (Н. Анікеєва, О. Белова, О. Газман, О. Жорник, М. Кларин, Г. Ляпіна, П. Осадчук, І. Підласий, В. Семенов та ін.).

Визначаючи суть гри як дидактичної категорії, різні автори розглядають її як форму навчання, як дидактичний засіб і метод, що забезпечує оптимальне вирішення пізнавальних завдань [2].